

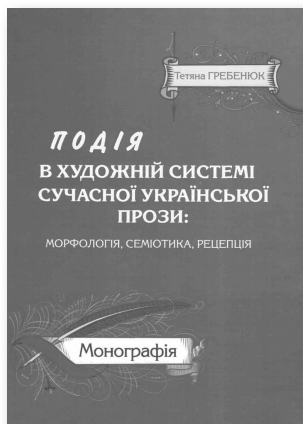
НОВИЙ ПІДХІД ДО ЗВИЧНОГО ПОНЯТТЯ

Т. В. Гребенюк. Подія в художній системі сучасної української прози: морфологія, семіотика, рецепція: Монографія. – Запоріжжя: Просвіта, 2010. – 424 с.

Літературознавство, як і будь-яка інша наука, розвивається не ізольовано, а суголосно рухові всієї парадигми художньо-наукових надбань людства. Кожен новий культурно-історичний період розвитку вимагає оновлення дослідницького інструментарію науковця. Саме меті такого оновлення має прислужитися монографічна праця Т. Гребенюк “Подія в художній системі сучасної української прози: морфологія, семіотика, рецепція”.

Дослідниця розглядає категорію події в кількох системах координат, серед яких найбільш очікувана щодо розгляду події – сюжетологічна – посідає не головне місце. Підхід авторки монографії до проблем події та подієвості детермінований комунікативістським сприйняттям художнього тексту як зустрічі двох свідомостей, велика дослідницька увага зосереджена саме на реакціях свідомості реципієнта.

Актуальність дослідження зумовлена також комплексним підходом Т. Гребенюк до аналізу сучасної української прози. Існує чимало статей, присвячених аналізу творів сьогодення, написано кілька цілісних монографій, наприклад, праці Т. Гундорової, Н. Зборовської, Р. Харчук. Однак наукових досліджень великого обсягу, в яких вивчення сучасного літературного матеріалу здійснювалося б у ракурсі певної вузько сформульованої

власне літературознавчої проблеми, поки що немає. Рецензована праця покликана заповнити цю лаку в літературознавчому дискурсі.

Монографія поділяється на три розділи, структуровані відповідно до аспектів вивчення події, з-поміж визначальних авторка вирізняє метажанровий, рецептивний та мотивний.

У першому розділі праці авторка пропонує детальну класифікацію сучасної української прози за метажанровим принципом, вкладаючи в поняття метажанру значення “структурно вираженого, нейтрального щодо літературного роду, усталеного варіанту багатьох історично конкретних засобів художнього моделювання світу, об’єднаних спільним предметом художнього зображення” (с. 39-40). На означення творів, художньою доміантою яких є гранична психологізація й суб’єктивізація художнього змісту, авторка книжки вводить термін “суб’єктна проза”. Важливим критерієм при класифікації корпусу аналізованих у монографії текстів є фактор імовірності / вірогідності описуваних подій стосовно позатекстової дійсності. Відповідно – метажанри суб’єктної та пригодницької прози дослідниця оцінює як протилежні полюси запропонованої шкали.

Кожну із класифікаційних груп сучасної прози супроводжують висновкові положення щодо особливостей

структури, семіотики події та експлікації подієвості. Наприклад, у пригодницькій прозі, на думку Т.Гребенюк, основними репрезентантами події виступають пригода й авантюра, а в суб'єктній прозі – подія внутрішньопсихологічна. На прикладах конкретних творів розглядаються структурно-семіотичні характеристики цих репрезентантів події і простежуються особливості їх хронологічної тяглості в тексті.

Т. Гребенюк оперує не лише власне літературознавчими працями, а й надбаннями інших наук. Приміром, цікавими спробами інтердисциплінарного дослідження вважаємо трансформацію авторки подієвої концепції психологічного часу українських психологів Є. Головахи та О. Кроніка, концепції тяглості події в тексті лінгвіста В. Шабеса, теорії темпоральності художнього сприйняття музикознавця Б. Асаф'єва та ін. Новаторською рисою монографії Т. Гребенюк є спроба введення в науковий ужиток власних термінів на зразок *подієтворчого потенціалу художнього засобу*.

Особливу увагу авторка рецензованої монографії приділяє проблемам рецепції художньої події, почасти – проблемі темпоральності події, що фіксує в собі труднощі визначення її конструктивного і смислового ядра, відділення події від неподієвих елементів тексту. Т. Гребенюк широко розглядає поняття подієвості тексту як градаційної характеристики виявленості в ньому подієвого начала і пропонує власні критерії визначення подієвості як числової величини. Не оминає увагою дослідниця й малоподієві твори: адже такі художні тексти не піддаються схематизації та однозначному трактуванню, механізми дослідження тут перегукуються з підходами до вивчення художньої організації лірики.

У третьому розділі послідовно реалізується структурно-семіотичний

метод дослідження художнього твору, зокрема універсально-культурний підхід до аналізу текстових феноменів. Імпонує позиція авторки в тому, що інваріантні мотиви літературних творів розглядаються як носії універсального, глибинного значення, яке актуалізується в певні культурно-історичні епохи, і художньо втілюють основні проблеми часу. У річищі такого підходу в рецензованому дослідженні проаналізовано інваріантні мотиви кінця світу (всесвітнього потопу), гріхопадіння й порятунку людства.

Запропоновані в монографії теоретичні положення описано на прикладах конкретного текстового матеріалу, що сприяє релевантному сприйняттю та розумінню наукових поглядів авторки: розгляд редукованої подієвості здійснюється на прикладі прози Т. Прохаська, аналіз подієтворчого потенціалу художніх прийомів реалізується на матеріалі роману О. Ульяненка, констатація рис подієвості всіх метажанрів сучасної української прози обов'язково підкріплюється аналізом їх текстової експлікації.

На нашу думку, можна було б стисло окреслити специфіку подієвості прози 60-х – 80-х років минулого століття для увиразнення природи подієвості в сучасній прозі, а також уточнити критерії визначення понять “малоподієва проза”, “безподієва проза”.

Матеріал рецензованого дослідження може прислужитися при формуванні новітнього літературознавчого інструментарію, зокрема, при аналізі темпоральності художнього наративу, метажанрової природи літератури в певну епоху та питань мотивної структури прозового твору. Крім того, результати рецензованого дослідження, безперечно, стануть у пригоді викладачам вищої (та старших класів середньої) школи, а також студентам-гуманітаріям.

Борис Бунчук
м. Чернівці

Отримано 14.10.2010 р.